

КАФЕДРА ОПЕРНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА МУЗИЧНОЇ РЕЖИСУРИ

Підготовка магістерської наукової роботи

Освітній ступінь	Магістр		
Спеціальність	026 Сценічне мистецтво	Курс	2
		Семестр	3-4
Освітньо-наукова програма	«Музична режисура»		
Статус	Обов'язкова	ECTS	4
		Годин	120
		Індивідуальні заняття	30
		Самостійна робота	90
Форма контролю	Залік/публічний захист кваліфікаційної роботи		

Інформація про викладачів

ПІБ	Касьянова Олена Василівна, професор кафедри оперної підготовки та музичної режисури, кандидат мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0002-8530-8156
e-mail	elenakasyanova2205@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Підготовка магістерської наукової роботи» є процес пошуково-дослідницької діяльності в контексті режисури музичного театру.

Мета: опанування специфікою науково-дослідницької діяльності у сфері музичної режисури.

Завдання:

- усвідомлення сутності магістерської роботи, вимог до неї у галузі культури і мистецтва;
- володіння контентом її підготовки крізь призму режисури музичного театру;
- розуміння структури роботи, характеристики її складових крізь призму міжгалузевих досліджень музично-театрального мистецтва;
- опанування методикою написання магістерської роботи, підготовки її до захисту, публічної апробації результатів науковій та мистецькій спільноті.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- специфіку магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження у сфері музично-театрального мистецтва;
- алгоритм написання магістерської роботи відповідно до сучасної парадигматики сценічного мистецтва;
- характерні ознаки її структурних елементів, їх змістовність у контексті соціокультурних реалій сьогодення;
- технологію її підготовки до захисту та публічної апробації результатів у науковому та мистецькому просторі;

вміти:

- визначати проблематику дослідження, обґрунтовувати вибір теми з актуальних аспектів режисури музичного театру;
- підбирати, систематизувати та аналізувати джерельну базу;
- визначати об'єкт, предмет, мету дослідження, формулювати завдання, скласти план;
- обирати методи дослідження згідно з визначеними шляхами розв'язання проблеми;
- розв'язувати проблемну ситуацію в основному змісті роботи, дотримуючись алгоритму викладу матеріалу;
- підбивати висновки досліджень відповідно до сформульованих завдань;
- оформляти результати роботи згідно з сучасними вимогами до наукових праць.

Компетентності

Інтегральна:

Здатність розв'язувати комплексні спеціалізовані теоретичні та практичні задачі й проблеми у галузі сценічного мистецтва, що передбачає проведення дослідження та здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов та вимог.

Загальні:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі сформованої системи знань, уявлень, інтересів.
2. Здатність застосовувати фундаментальні знання у практичних ситуаціях.
3. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
4. Здатність оперувати новітніми інформаційними та цифровими технологіями у галузі культури і мистецтва.
5. Здатність бути критичним і самокритичним.
6. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї.
8. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
9. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

Спеціальні (Фахові):

1. Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції в галузі сценічного мистецтва.
2. Здатність до комплексного оперування специфічною системою виражальних засобів (пластично-зображальними, звуковими, акторсько-виконавськими, монтажно-композиційними, сценарно-драматургічними тощо) при створенні та виробництві сценічного твору.
3. Здатність до публічної презентації результатів творчої (інтелектуальної) діяльності з метою популяризації українського й світового сценічного мистецтва.
4. Здатність до розуміння та комплексного оцінювання фундаментальних засад культурно-мистецьких процесів.
5. Здатність до ефективної комунікації у творчому колективі під час організації, реалізації та презентації сценічного твору.
6. Здатність брати участь у фахових дискусіях із питань історії сценічного мистецтва, актуального стану та тенденцій його розвитку.
7. Здатність до організації сценічних проєктів, фестивалів та мистецьких заходів.

8. Здатність передавати знання про сценічне мистецтво та практичний досвід різноманітними шляхами й засобами.
9. Вміння застосовувати знання з педагогіки у навчально-виховному процесі у закладах вищої освіти.
10. Вміння планувати та здійснювати наукові дослідження, готувати результати наукової роботи до оприлюднення.

Програмні результати навчання:

1. Володіти професійними навичками зі створення продуктів сценічного мистецтва.
2. Відтворювати власну художню концепцію в творах сценічного мистецтва.
3. Здійснювати аналіз стилів та напрямів у мистецтві.
4. Вести фахову дискусію іноземною мовою.
5. Застосовувати інформаційні технології у професійній діяльності.
6. Виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення для їх розв'язання в процесі реалізації сценічного твору.
7. Оперувати системою виражальних засобів (пластично-зображальних, звукових, акторсько-виконавських, монтажно-композиційних, сценарно-драматургічних) при створенні та реалізації сценічного твору.
8. Аналізувати художній твір із метою його сценічної інтерпретації.
9. Обирати художні засоби, необхідні для реалізації задуму сценічного твору (проекту).
10. Володіти термінологією сценічного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
11. Здійснювати педагогічну діяльність у сфері сценічного мистецтва.
12. Планувати та здійснювати наукові дослідження у сфері культури та мистецтва, готувати результати наукової роботи до оприлюднення.

Перелік тем

Тема 1. Сутність магістерської роботи, вимоги до неї у галузі культури і мистецтва

Тема 2. Контент підготовки магістерської роботи крізь призму режисури музичного театру

Практикум 1. Авторська концепція магістерської роботи в контексті сучасних тенденцій розвитку музично-театрального мистецтва

Тема 3. Структура магістерської роботи, її відповідність сфері діяльності музичного режисера

Тема 4. Підготовка магістерської роботи до захисту, публічна апробація результатів у науковому та мистецькому просторі

Практикум 2. Технологія підготовки авторської магістерської роботи до захисту

Індивідуальне науково-дослідне завдання. Підготовка власного магістерського наукового проекту з актуальних аспектів режисури музичного театру

Форми та технології навчання

Педагогічні:

- *вербальний*: обговорення, пояснення, коментарі;
- *візуальний*: перегляд документації, демонстрація ілюстрацій, нотних та відеоматеріалів за темами робіт;
- *пошуково-дослідницький*: пошук, відбір, обробка джерельної та аналітичної бази;
- *аналітичний*: робота з літературою, нотами, аудіо-відеоматеріалами;
- *проблемний*: визначення і вирішення проблемної ситуації;
- *експериментально-ігровий*: мозкова атака, ігрове моделювання, ділові ігри.

Мистецтвознавчі:

- *історико-типологічний*: систематизація джерельної та аналітичної бази за хронологією і класифікаційними угрупованнями;
- *історико-стильової реконструкції*: відновлення первісного виду історичного матеріалу за його описами;
- *жанровий*: визначення характерних ознак творчого доробку за родовими і видовими ознаками творів;
- *стилістичний*: визначення характерних ознак творів певного часу, країни, національності, індивідуальності митця тощо;
- *інтерпретаційний*: трактування художнього твору згідно з визначеними жанром і стилем.

Технології навчання: розвитку критичного мислення, інтерактивна, інтегральна, дослідницька, режисерського моделювання, проєктна, інформаційно-комунікативна, мотивації успіхом.

Навчальні ресурси

Наявність спеціалізованих аудиторій для індивідуальних занять та самостійної роботи студентів.

Наявність художнього фонду з відео-аудіо записами театральних вистав у постановці знакових постатей світового та українського музичного театру.

Наявність фонду наукової, спеціалізованої літератури з фаху та нотних матеріалів для проведення пошуково-дослідницької роботи.

Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

Методи контролю

Поточний (міжсесійний) контроль:

- *вербальний*: експрес-опитування, співбесіда, колоквіум;
- *аналітичний*: аналіз складових авторської магістерської роботи;
- *візуальний*: перегляд фрагментів апробації експериментальної частини роботи.

Підсумковий контроль:

- *вербальний*: доповідь на захисті магістерської роботи;
- *візуальний*: демонстрація відео– та ілюстративних матеріалів з апробації експериментальної частини роботи.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Відвідування індивідуальних занять, участь у обговоренні проблемних питань за відповідною тематикою	10
2.	Доповіді на практикумах із розгорнутою презентацією аналітичних матеріалів	10
3.	Виконання індивідуальних науково-дослідних завдань за структурними компонентами магістерської роботи	10
4.	Систематична пошуково-дослідницька робота за обраною проблематикою	10
5.	Публічна апробація основних результатів магістерського дослідження науковій та мистецькій спільноті	25
6.	Публічний захист кваліфікаційної роботи під час державної атестації випускника	35
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

- 90–100–А– відмінно –** вичерпна і розгорнута доповідь та відповідь на питання з аналізом сучасних літературних джерел, з посиланням на інноваційні технології, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних митців. Демонстрація високого рівня виконання науково-дослідницьких завдань, оригінальний підхід та особистий внесок у розробку наукової проблематики.
- 82–89–В– добре –** ґрунтовна доповідь та відповідь на питання з аналізом літературних джерел, творчого доробку провідних митців.
Демонстрація якісного рівня виконання науково-дослідницьких завдань, навичок у вирішенні наукової проблематики.
- 74–81–С– добре –** повна доповідь та відповідь на питання з посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних митців. Демонстрація достатнього рівня виконання науково-дослідницьких завдань, навичок у вирішенні наукової проблематики.
- 64–73–D– задовільно –** доповідь та відповідь на питання в необхідному обсязі без посилань на літературні джерела і творчий доробок митців, окремі неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання науково-дослідницьких завдань, навичок у вирішенні наукової проблематики.
- 60–63–Е– задовільно –** доповідь та відповідь на питання в мінімально допустимому обсязі, значні неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання науково-дослідницьких завдань, граничних навичок у вирішенні наукової проблематики.
- 35–59–FX– незадовільно
(з можливістю повторного складання)** – доповідь та відповідь на питання в недостатньому обсязі, грубі помилки, неспроможність їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація низького рівня виконання науково-дослідницьких завдань, недостатня сформованість навичок у вирішенні наукової проблематики.
- 0–34–F– незадовільно
(з обов’язковим повторним вивченням дисципліни)** – доповідь та відповідь на питання на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні. Неспроможність виконання

науково-дослідницьких завдань, відсутність навичок у вирішенні наукової проблематики.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для певної категорії студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

Передбачається участь студентів у міжнародних та всеукраїнських конкурсах, фестивалях, концертних програмах, благодійних театральних акціях; участь у майстер-класах, стажування у вищих музичних школах/академіях; активна участь у міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах; відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, експозицій, виставок тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Актуальні проблеми музичного театру в контексті соціокультурних викликів сучасності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2-3 березня 2020р. / Нац. муз. акад. України імені П. І. Чайковського; ред.-упоряд. О. В. Касьянова. Київ, 2020. 256 с.
2. Берегова О. М. Українська опера початку третього тисячоліття як дзеркало сучасної музичної комунікації // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Сучасний оперний театр і проблеми оперознавства: зб. статей/ред. упоряд. М. Р. Черкашина-Губаренко. Київ, 2010. Вип. 89. С. 190-205.
3. Бистрякова Ю., Осадча А., Пільгук О. Інновації та технології в сучасному мистецтві // Вісник Львівської національної академії мистецтв, 2017. Вип. 32. С.189-199.
4. Бондарчук В. Дмитро Гнатюк: оперний співак, музичний режисер, педагог: монографія. Кам'янець-Подільський: видавець ПП Зволейко Д. Г., 2018. 616 с.
5. Веселовська Г. І. Сучасне театральне мистецтво. Київ: НАКККіМ, 2014. 143 с.
6. Даць І. В. Концепт підготовки режисерів музичного театру в Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського//Актуальні проблеми музичного театру в контексті соціокультурних викликів сучасності: матер.міжнар.наук.-практ. конф. Київ – 2-3 березня 2020р./НМАУ ім. П. І. Чайковського. Київ, 2020. С.155-162.
7. Єрошенко О. В. Жанрові видозміни музичної вистави сучасного українського театру // Мистецька освіта і культура України ХХІ століття: євроінтеграційний вектор: зб. матер. міжнар. наук.-творч. конф., Одеса, Київ, Варшава, 12-13 травня 2016р. Київ: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2016. С. 135–138.
8. Іваницька Я.А. Оперна вистава як семіотичний об'єкт: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. 17.00.03 – музичне мистецтво/Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2008. 17 с.
9. Ізуграфова Н. Слово як фактор жанрового генезису опери // Музичне мистецтво і культура: Науковий вісник Одеської державної музичної академії імені А.В. Нежданової. Одеса: Друкарський дім, 2004. Вип. 5. С. 140-147.
10. Ільченко П.І. Режисерський задум оперної вистави крізь призму сучасної театральної естетики // Українське музикознавство, 2020. Вип. 46. С. 45–57.

11. Касьянова О.В. Еволюційні модифікації танцювальних сцен у контексті генези української опери // Українське музикознавство, 2020. Вип. 46. С. 59-75.
12. Касьянова О.В. Особливості інтерпретації танцю в сучасній оперній виставі // Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2011. №2(11). С. 118-122.
13. Кияновська А. Опера як ринок: вистава як маркетинговий хід // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. Сучасний оперний театр і проблеми оперознавства: зб. статей/ред. упоряд. М. Р. Черкашина-Губаренко. Київ, 2010. Вип. 89. С. 47-57.
14. Клековкін О. THEATRICA : Лексикон. Київ: Фенікс, 2012. 800 с.
15. Клековкін О. Данило Лідер: Людина та її простір. *Διάλογος* : Вибрані місця з листів, розмов і записників. Київ: Арт Економі, 2016.
16. Коваленко Ю. Сучасна режисура в українському театрі музичної комедії// Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, 2009. №3(4). С. 69-75.
17. Коваленко Ю. Проблеми вітчизняної режисури театру музичної комедії в контексті імпортованої режисури / Вісник Львівського університету. Серія мист-во. Вип.16 (ч.1), 2015. С. 168-177.
18. Коваленко Ю. Український театр музичної комедії: зміна пріоритетів // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. праць, 2007. Вип.20: Мистецтво: «від існуючого до виникаючого». С. 254-262.
19. Ковальчук О. В. Сценографічна практика у просторі ХХ століття: київські реалії. Київ: Фенікс, 2019.
20. Ковтуненко В. І. Український театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблеми визначення соціокультурних показників): автореф. дис. ... канд.мистецтвознавства. 17.00.01 – теорія та історія культури / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2002. 18 с.
21. Колесник Є.В. Виховання співака-актора в контексті української оперної школи // Часопис Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2022. №2(55). С. 111-124.
22. Колодуб О. Творчі принципи організації оперної вистави // Олександр Колодуб. Життя, творчість, спогади/авт.-упоряд. І. Колодуб. Київ: Музична Україна, 2006. С. 104-112.
23. Корнієнко Н. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. Київ: Либідь, 2007. 328 с.
24. Кравченко Д. Сучасний театральний мюзикл як явище видовищної культури/Імідж сучасного педагога №10 (149), 2014. С. 47-50.
25. Лапко В. Становлення жанру «мюзикл» як результат інтеграції та взаємопроникнення культур / Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури, Вип. XXXX, 2018. С. 327-333.
26. Летичевська О.М. Хорове виконавство в оперній виставі: творчість Л.М. Венедиктова: монографія. Київ, 2018. 230 с.: іл.
27. Манько С. Американський та вітчизняний мюзиклі: специфіка реалізації проекту // Культура України. Вип. 37, 2012. С. 255-263.
28. Манько С. Історія розвитку жанру мюзиклу в Україні в першоджерелах та публікаціях / Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Вип.1. Харків, 2014. С. 43-47.
29. Манько С. Мюзикл і рок-опера в українському соціокультурному просторі. Культура України, 39, 2012. С. 268-276.
30. Манько С. Б. Специфіка артистичної діяльності в процесі репрезентації на вітчизняній сцені мюзиклу та рок-опери // Аркадія. 2012. № 3 (34). С. 55–59.

31. Михайлова Н. М. Творчість і співтворчість у комунікативній системі режисер-хормейстер-актор // Часопис Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. Київ, 2010. №2(7). С. 91-95
32. Михайлова Н. М. Трансформація рольової функції хору у музичній виставі (на прикладі театральної практики останньої третини ХХ-початку ХХІ століть): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. 17.00.03 – музичне мистецтво / Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2011. 12 с.
33. Москаленко В.Г. Лекції з музичної інтерпретації: навч. посібник. Київ, 2012. 272с.: іл.
34. Нестьєва М. І. На противагу свавілля «режисерського театру». Аспекти історичного музикознавства – VI: Музика і театр в історичному часі та просторі. Харків: Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, 2013. С. 272–289.
35. Нестьєва М. І. Режисер і композитор – односторонці чи супротивники? // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2012 №3(16). С. 11–16.
36. Никоненко Р.Н. Пластична режисура в українському театральному мистецтві кінця ХХ-початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства. 26.00.01 – теорія та історія культури/Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2021. 16 с.
37. Полянський Т. Мюзикл як поліжанровий феномен музичного театру: історія та перспективи/Мистецтвознавчі записки. Вип.23. 2013. С. 122-128.
38. Романець Д. О. Дитяча опера: історіографія питання // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. Київ: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва, 2017. № 32. С. 423–432.
39. Світовий та український музичний театр у контексті сучасного культурного дискурсу: матер. міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 22-23 лютого 2021р. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського; ред.-упоряд. О.В. Касьянова. Київ, 2021. 288 с.
40. Скрипка А.О. Шоу-технології як форма соціальної комунікації: автореф. дис. ... канд. соціологічних наук. 22.00.04 – Спеціальні та галузеві соціології / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2010. 17 с.
41. Станішевський Ю. Національний академічний театр опери та балету України імені Тараса Шевченка: Історія і сучасність: монографія. Київ: Музична Україна, 2002. 736 с.: іл.
42. Станішевський Ю. О. Національна опера України. 2001-2011: монографія. Київ: Музична Україна, 2012. 304 с.
43. Степурко В.І. Аналіз музичних творів: навч. посібник. Київ: НАКККІМ, 2020. 140 с.
44. Стьопіна А. Музичний спектакль для дітей як результат агрегації мистецтв / Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, 2 (51), 2021. С. 76-90.
45. Черкашина-Губаренко М. Р. Деякі тенденції розвитку сучасного оперного театру // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2009. № 3 (4). С. 17–22.
46. Черкашина-Губаренко М. Р. Європейський оперний театр нового тисячоліття: шляхи оновлення // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2008. № 1. С. 118–125.
47. Черкашина-Губаренко М. Оперний театр у мінливому часопросторі: монографія. Харків, Акта, 2015. 380 с.

48. Черкашина-Губаренко М. Р. Структурний аналіз оперного твору // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (стаття перша). Київ, 2009. №2(3). С. 58–76; (стаття друга). Київ, 2009. № 4(5). С. 142–153.
49. Шутько С. М. Сучасна музична режисура – новаторство чи авантюризм? // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2021. № 3-4 (52–543). С. 203–216.
50. Юдова-Романова К. В. Генератори сценічних ефектів як постановочний засіб художньо-образної виразності на сцені // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво, 2019. № 2. Т.2. С. 179–193.
51. Юдова-Романова К. В. Експериментальний сценічний простір: проблеми класифікації // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво, 2021. № 1. Т.4. С. 39–54.
52. Юдова-Романова К. В., Стрельчук В., Чубукова Ю. Режисерські інновації у використанні технічних засобів і технологій у сценічному мистецтві // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво, 2019. № 1. Т.2. С. 52–72.
53. Юдова-Романова К. В. Технічні засоби оформлення сценічного простору. Київ: КНУКіМ, 2017. 314 с.: іл.
54. Wilson G. Psychology for Performing Artists 2e: Butterflies and Bouquets: Wiley & Sons, Incorporated, John. 288p.

Додаткова

55. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: підручник, Київ: Вища школа, 1997. 271 с.
56. Вимоги з підготовки та захисту магістерської наукової роботи для студентів галузей знань 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», спеціальностей 025 «Музичне мистецтво», 026 «Сценічне мистецтво», 034 «Культурологія». Київ, НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2018. <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/Vimogiz-pidgotovki-ta-zahistu-magisterskoyi-roboti.pdf>
57. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. 5-е вид., стер. Київ: Знання – Прес, 2006. 307 с.

15.Інформаційні ресурси

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: підручник, Київ: Вища школа, 1997. 271 с. <http://www.twirpx.com/file/1029770/>
2. Вимоги з підготовки та захисту магістерської наукової роботи для студентів галузей знань 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», спеціальностей 025 «Музичне мистецтво», 026 «Сценічне мистецтво», 034 «Культурологія». Київ, НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2018. <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/Vimogiz-pidgotovki-ta-zahistu-magisterskoyi-roboti.pdf>
3. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. 5-е вид., стер. Київ: Знання – Прес, 2006. 307 с. <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=4438987>